

*До спеціалізованої вченої ради Д 41.086.01
у Національному університеті «Одеська юридична академія»
65009, м. Одеса, вул. Фонтанська дорога, 23*

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора юридичних наук, доцента
Писаренко Надії Борисівни, на дисертацію Іванової Дар'ї Андріївни
«Адміністративно-правове регулювання міжнародних морських
перевезень пасажирів», подану на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 «Адміністративне право і
процес; фінансове право; інформаційне право»**

Актуальність теми дисертаційної роботи

Сучасне правове забезпечення морських перевезень пасажирів органічно поєднує норми різних галузей права, потрапляє під дію різнонаціональних систем законодавства та міжнародних угод. На відміну від перевезень вантажів, пошти тощо перевезення пасажирів завжди «скеровувалося» імперативним принципом гарантування безпеки, збереження життя та здоров'я людини. На морському транспорті принцип гарантування безпеки є провідним, він визначає напрям у формуванні всього сучасного нормативного базису морських перевезень та інших видів морської діяльності. У правових нормах, що створюють зазначений базис, підкреслюють роль держави та саме на державу покладають функції з гарантування безпеки морських сполучень. Цим обумовлено також те, що, незалежно від рівня правового регулювання суспільних відносин перевезення пасажирів – національного, регіонального чи міжнародного, – у такому регулюванні простежується відчутний вплив державного адміністративно-правового складника, імперативність вимог якого не може бути нейтралізована за допомогою угоди сторін. Остання обставина спрямована на підтримання стану захищеності публічного правопорядку та сприяння

захистові прав суб'єктів, що функціонують у сфері міжнародного морського транспорту.

Відсутність теоретичних досліджень державного складника організаційно-правового забезпечення міжнародних морських перевезень пасажирів обумовила актуальність теми наукової роботи, представлені до захисту Д. А. Івановою. Цінність роботи підтверджується також тим, що її авторка не без успіху намагається здійснити активний пошук оптимальних механізмів імплементації міжнародних та регіональних (європейських) стандартів пасажирських перевезень, поступової гармонізації внутрішнього законодавства України із зазначеними стандартами, а також механізмів забезпечення ефективної організації виконання норм, які виникли внаслідок дії Угоди про асоціацію між Україною та ЄС 2014 року.

Відзначимо також, що дане дисертаційне дослідження виконано Д. А. Івановою в рамках науково-дослідної теми кафедри морського та митного права «Митне, морське та інформаційне право: євроінтеграційний вимір», яка пов'язана з планом наукових досліджень Національного університету «Одеська юридична академія» на 2016–2020 роки «Стратегія інтеграційного розвитку України: правовий та культурний вимір» (державний реєстраційний номер 0116U001842).

Наукова новизна одержаних результатів

Оцінюючи основні здобутки представленого до захисту дослідження, необхідно відзначити окремі з них, які, на нашу думку, характеризуються значною науковою новизною. Так, на позитивну оцінку може розраховувати авторське обґрунтування необхідності сприйняття міжнародного морського перевезення пасажирів у якості об'єкта адміністративно-правового регулювання, що обумовлюється специфікою прав та обов'язків держави порту та держави прапора, визначених міжнародними договорами, а також цілями та завданнями реалізації національної морської політики (сторінка 33 дисертації і далі).

Зважаючи на тему дисертації, Д. А. Іванова приділила увагу особливостям застосування імперативних норм у сфері міжнародного морського транспорту. Слід підтримати здобувачку у тому, що договірні відносини щодо здійснення морських перевезень значною мірою обмежені нормами публічного і, у першу чергу, адміністративного права; а також у тому, що специфіка застосування імперативних норм у сфері міжнародного морського транспорту пояснюється їх правовою природою та особливим значенням. Здобувачка слушно відзначає, що такі норми є публічними за своїм характером; вони забезпечують публічний правопорядок та спрямовані на захист прав суб'єктів, що функціонують у сфері морських перевезень пасажирів (сторінка 44 дисертації і далі).

Авторкою дисертаційної роботи на підставі комплексного опрацювання доктринальних джерел та нормативної бази вдало виокремлено та охарактеризовано елементи адміністративно-правового регулювання морських перевезень пасажирів, до яких віднесено: 1) публічний порядок, гарантування якого допускає втручання з боку держави у приватноправові відносини задля досягнення суспільно-значущих цілей (забезпечення національної та громадської безпеки, виконання міжнародних зобов'язань, захисту прав і свобод громадян, реалізації завдань державної політики у морській сфері тощо); 2) міжнародний публічний порядок, що має на меті захист певних міжнародних цінностей від загроз, які походять від піратства і тероризму; 3) процес уніфікації нормативних актів країн-членів ЄС у сфері транспорту з метою імплементації окремих їх положень в національне законодавство України; 4) публічне адміністрування морських перевезень пасажирів, у тому числі надання публічних послуг у сфері морського транспорту (виконання візових вимог, ліцензування як основний засіб регулюючого впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання, що виконують перевезення пасажирів); 5) контроль за безпекою морських перевезень пасажирів (сторінка 58 дисертації і далі).

Заслуговують на підтримку викладені у дослідженні та такі, що удосконалюють попередні розвідки у сфері функціонування публічної адміністрації, погляди на систему суб'єктів публічного адміністрування морських перевезень пасажирів, яка представлена як державними, так і недержавними суб'єктами (сторінка 76 дисертації і далі).

У представленому дослідженні подальшого розвитку набули погляди на місце і роль міжнародних неурядових організацій у формуванні норм м'якого права (стандартів, рекомендацій, найкращих практик тощо), які регламентують відносини у сфері морського туризму та морських перевезень пасажирів (сторінка 144 дисертації і далі).

Дисертація містить і інші цікаві наукові положення, висновки, рекомендації та пропозиції.

Вважаємо, що елементи наукової новизни отриманих результатів сформульовано коректно: вони характеризуються достатністю, фундаментальністю, повнотою обґрунтування та опрацювання, а їх кількість та кваліфікаційні ознаки відповідають встановленим вимогам.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Дисертаційна робота Д. А. Іванової є першим в українській правовій науці дослідженням, в якому охарактеризовано природу та особливості адміністративно-правового регулювання міжнародних перевезень пасажирів як напряму діяльності публічної адміністрації щодо реалізації прав та обов'язків держави у сфері мореплавства.

Метою представленої до захисту дисертації є обґрунтування цілісної концепції адміністративно-правового регулювання морських перевезень пасажирів як напряму діяльності публічної адміністрації, спрямованого на виконання міжнародних зобов'язань у сфері мореплавства та реалізацію морської політики країни, а також визначення шляхів та способів удосконалення законодавства у досліджуваній сфері (сторінка 26 дисертації).

Методологічну основу дисертаційного дослідження становить комплекс загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання, які ґрунтуються на принципах об'єктивного, всебічного та комплексного аналізу суспільних процесів і явищ. В основу методології дослідження покладено діалектичний метод пізнання, який дозволив дослідити адміністративно-правове регулювання морських перевезень пасажирів та відповідні інструменти правового впливу у їх єдності та взаємозв'язку. Логіко-семантичний метод забезпечив формування категоріального апарату дослідження. Формально-юридичний метод дозволив охарактеризувати правові засади контрольних процедур на морському транспорті. Компаративний метод використано при аналізі міжнародного співробітництва з питань формування контрольних процедур на морському пасажирському транспорті та стандартів ЄС у відповідній галузі. Завдяки структурно-функціональному методу охарактеризовано особливості адміністративно-правового статусу суб'єктів морських перевезень пасажирів, визначено структуру правових та організаційних заходів щодо забезпечення контролю за безпекою морських перевезень пасажирів. Метод аналізу застосовано при наданні характеристики міжнародних морських перевезень як об'єкта адміністративно-правового регулювання, визначенні шляхів адміністративно-правового забезпечення розвитку морських пасажирських перевезень та морського туризму.

В дисертаційному дослідженні, що рецензується, запропоновано нові науково обґрунтовані результати у галузі адміністративного права. Новизна отриманих результатів дослідження підтверджена їх належною апробацією.

Достовірність та обґрунтованість теоретико-методологічних положень та отриманих унаслідок дослідження висновків підтверджується тим фактом, що дисертанткою вивчено, порівняно та проаналізовано значну кількість нормативно-правових актів України, міжнародних угод, а також спеціальну наукову літературу, яка стосується предмету дослідження (список використаних джерел охоплює 245 найменувань). При дослідженні обраної

теми здобувачка не лише використовує правознавчу літературу з адміністративного права, але й звертається до розробок з міжнародного публічного та приватного права, морського, цивільного та інших галузей права, а також загальнотеоретичної юриспруденції. Ґрунтовність теоретико-методологічного базису дослідження свідчить про достатній рівень наукової підготовки авторки. Дисертанткою засвідчено вміння до самостійного узагальнення і аналізу доктринальних та нормативних джерел, здатність робити науково виважені висновки, формулювати власні погляди на досліджувану проблематику.

Структура дисертаційної роботи відповідає її меті і задачам.

Дисертація складається з анотації, вступу, 3 розділів, які містять 10 підрозділів, висновків і списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 209 сторінок, із них основного тексту – 152 сторінки. Побудова структури дисертації повністю відображає процес та етапи проведеного наукового дослідження. Зміст роботи свідчить про обґрунтованість та достовірність отриманих у ній наукових результатів. Для дисертації характерні логічний стиль подання наукового матеріалу, завершеність думки та загальна цілісність розробленої у ній наукової концепції адміністративно-правового регулювання морських перевезень пасажирів. Завдяки якісному використанню юридичної термінології, робота характеризується послідовністю і стислістю викладу, а також чіткістю висновків.

Оцінка змісту та завершеності дисертації

У Вступі обґрунтовано вибір теми роботи, її (теми) актуальність, ступінь дослідження проблеми, визначено зв'язок теми з державними науковими програмами, планами, темами, окреслено мету, завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження та основні положення, що виносяться на захист, виділено наукову новизну і практичне значення результатів дослідження.

Розділ 1 «Теоретико-методологічні основи адміністративно-правового регулювання морських перевезень пасажирів» присвячено опрацюванню базових теоретичних засад досліджуваної проблематики. У межах Розділу доведено приналежність міжнародного морського перевезення пасажирів до об'єкта адміністративно-правового регулювання (підрозділ 1.1 дисертації), охарактеризовано особливості застосування імперативних норм у сфері міжнародного морського транспорту (підрозділ 1.2 дисертації), проаналізовано категорію публічного порядку, яка, на переконання дисертантки, є основою адміністративно-правового регулювання морських перевезень пасажирів (підрозділ 1.3 дисертації), визначено іманентні риси правового статусу суб'єктів морських перевезень пасажирів як об'єкта адміністративно-правового регулювання (підрозділ 1.4 дисертації).

Можемо констатувати, що у Розділі 1 сформоване якісне, фундаментальне, комплексне наукове підґрунтя для подальшого дослідження.

Розділ 2 «Контроль у сфері забезпечення безпеки морських перевезень пасажирів» присвячено характеристиці правових засад контрольних процедур у сфері забезпечення безпеки морських перевезень пасажирів (підрозділ 2.1 дисертації), розгляду міжнародного та регіонального співробітництва з питань формування норм про контрольні процедури на морському пасажирському транспорті (підрозділ 2.2 дисертації), а також окресленню системи національного адміністративно-правового забезпечення контролю за безпекою морських перевезень пасажирів (підрозділ 2.3 дисертації).

Розділ 2 дослідження носить комплексний характер; порушені у ньому питання висвітлено всебічно; матеріал викладено послідовно; така послідовність виглядає логічною.

У Розділі 3 «Адміністративно-правове забезпечення розвитку морських перевезень пасажирів» досліджено проблематику адміністративно-правового забезпечення розвитку морських перевезень пасажирів та розкрито зміст

публічного адміністрування у відповідній сфері. Так, зокрема, у підрозділі 3.1 «Національні програмні документи у сфері морських перевезень пасажирів» надано розгорнуту характеристику національним програмним документам у сфері морської діяльності як векторам її розвитку на довгострокову перспективу під кутом зору трансформації морських перевезень пасажирів та відзначено суттєвий вплив цих документів на формування державної морської політики. Також у межах Розділу розглянуто стандарти ЄС у сфері морських перевезень пасажирів та відзначено, що політика ЄС націлена на формування таких вимог відносно морських перевезень пасажирів, які б гарантували єдиний для всіх країн співтовариства рівень їх безпеки й, одночасно, обумовлювали подальший розвиток даної сфери в цілому (підрозділ 3.2 дисертації). У підрозділі 3.3 «Адміністративно-правові заходи щодо сприяння розвитку морського туризму» визначено перспективи удосконалення законодавства у сфері публічного адміністрування морського туризму та вироблення ефективних механізмів їх реалізації, налагодження державно-публічного партнерства та плідної співпраці з міжнародними організаціями.

На завершення авторка формулює розгорнуті та обґрунтовані висновки, що випливають зі змісту дисертаційної роботи.

Значення одержаних результатів для науки й практики, рекомендації відносно їх можливого використання

Результати дисертаційного дослідження характеризуються теоретичною новизною та практичною цінністю. Сформульовані у роботі положення, висновки та пропозиції можуть бути використані у:

науково-дослідній діяльності – для подальшої розробки правового забезпечення морських перевезень пасажирів, визначення шляхів адаптації національної нормативної бази до стандартів ЄС;

правотворчій та правозастосовній сферах – для удосконалення нормативно-правового регулювання морських перевезень пасажирів, що

дозволить покращити практичну діяльність суб'єктів, які функціонують у відповідній сфері;

організаційно-управлінській сфері – для побудови загальної структури організаційно-управлінського механізму регулювання морських перевезень пасажирів в Україні з урахуванням сучасних інтеграційних процесів;

навчальному процесі – при викладанні навчальних курсів «Адміністративне право», «Міжнародне морське право», а також при розробці відповідних розділів підручників, навчальних посібників із зазначених дисциплін.

Представлені у дисертації наукові положення, висновки та рекомендації дають можливість більш системно, комплексно та ефективно вирішувати прикладні завдання, які пов'язані із адміністративно-правовим регулюванням морських перевезень пасажирів.

Повнота викладення наукових положень,

висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях

Теоретико-методологічні положення, висновки, пропозиції та рекомендації, що сформульовані у дисертації, належним чином відображені в авторефераті та 12 друкованих працях, кількість яких у вітчизняних фахових періодичних (5) та зарубіжному (Республіка Молдова) науковому виданні з юридичних наук (1) відповідає встановленим вимогам.

Наукові статті, які опубліковані за темою дослідження у фахових виданнях, свідчать про якість проведеної роботи та базуються на особистих поглядах і результатах наукової праці дисертантки. Авторкою роботи, що рецензується, здійснена апробація окремих положень дисертації на 6 конференціях міжнародного та всеукраїнського рівня.

Автореферат дисертації Д. А. Іванової повною мірою відображає структуру, зміст і результати дослідження; текст автореферату складений з дотриманням стилістики та вимог української мови, оформлений відповідним чином. Зміст автореферату повністю відповідає науковій

спеціальності 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право».

Дискусійні положення та зауваження

Позитивно оцінюючи наукові здобутки, представлені у рецензованій роботі, вважаємо за необхідне звернути на увагу на деякі положення, які, наш погляд, потребують під час публічного захисту додаткових пояснень з боку дисертантки.

1. У дисертаційному дослідженні здобувачкою окреслено основні засади публічного адміністрування у сфері морських перевезень пасажирів, виокремлено його суб'єктів, охарактеризовано окремі інструменти керівного адмініструючого впливу на суспільні відносини, що формуються у зв'язку зі здійсненням таких перевезень. При цьому не запропоновано цілісного підходу до тлумачення категорії «публічне адміністрування у сфері морських перевезень пасажирів», не наведено докладної, комплексної класифікації його інструментів та рівнів здійснення.

2. У роботі авторка неодноразово згадує про контрольні та наглядові повноваження суб'єктів публічного адміністрування у сфері морських пасажирських перевезень, проте порівняльної характеристики цих видів публічної діяльності не наводиться. Зокрема, такої характеристики бракує у Розділі 2 «Контроль у сфері забезпечення безпеки морських перевезень пасажирів» при визначенні суті та характерних ознак Port State Control.

3. Як відомо, пандемія COVID-19 вчинила значний негативний вплив на сферу міжнародних морських перевезень пасажирів та на морську галузь в цілому. У морських портах держав було встановлено та активно застосовуються заборонні і обмежувальні санітарні та протиепідемічні заходи. Однак у представленому на рецензування дисертаційному дослідженні зміни, яких зазнав режим морських пасажирських перевезень у зв'язку з пандемією, відображені не були, що обумовлює необхідність їх оглядового означення під час захисту.

4. Зважаючи на те, що міжнародні морські перевезення пасажирів можуть охоплювати також значний сегмент перевезення судноплавними ріками, а також враховуючи, що в Україні у грудні 2020 року було прийнято Закон «Про внутрішній водний транспорт», дисертантці має сенс уточнити, яким чином згаданим Законом та іншими нормативними актами (міжнародного, регіонального та національного рівнів) визначено правовий режим перевезень пасажирів внутрішніми водними шляхами, зокрема, судноплавними ріками. Подібне уточнення повністю корелюється із позицією авторки про те, що важливим чинником повернення України на світовий ринок перевезень на морських і внутрішніх водних шляхах є створення сучасного правового поля для приваблення інвестицій у цей сегмент транспортного сектору економіки (підрозділ 1.2 дисертації).

Висловлені думки не ставлять під сумнів отримані наукові результати, мають виключно дискусійний та уточнюючий характер, обумовлені складністю, багатоаспектністю та значною фрагментарністю доктринальних досліджень проблем, на розв'язання яких спрямовано представлену до захисту роботу.

Загальний висновок

Дисертаційне дослідження Іванової Дар'ї Андріївни «Адміністративно-правове регулювання міжнародних морських перевезень пасажирів» є завершеною, самостійно підготовленою працею, в якій отримані нові обґрунтовані та практично цінні результати, що вирішують важливу наукову проблему, пов'язану із виробленням доктринальних підходів до визначення характерних рис, природи та особливостей адміністративно-правового регулювання міжнародних морських перевезень пасажирів як напряму діяльності публічної адміністрації щодо реалізації прав та обов'язків держави у сфері мореплавства.

Дослідження відповідає вимогам, які висувають до такого різновиду наукових робіт у Порядку присудження наукових ступенів, затвердженому

постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р., а його авторка – Іванова Дар'я Андріївна – заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право».

ОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ:

доктор юридичних наук,
доцент, доцент кафедри
адміністративного права
Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого

Н. Б. Писаренко

Підпис	<i>Писаренко Н.Б.</i>
Засвідчую	<i>Н.Б.</i>
Нач.ВК	<i>30.03.2021 р.</i>